

4. Полат Е. С. Метод проектов: типология и структура / Е. С. Полат // Лицейское и гимназическое образование. – 2002. – № 9. – С. 9-17.
5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. Учебное пособие / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
6. Шацкий С. Т. Педагогические сочинения: в 4 т. / под ред. И. А. Каирова [и др.]; Т. 4: [Статьи, доклады и выступления за 1931–1934 гг.] / Сост. Д. С. Бершадская. – М.: Просвещение, 1965. – 328 с.
7. Haines S. Projects for the EFL classroom: Resource material for teachers / S. Haines. – Edinburgh: Thomas Nelson and Sons, 1989. – Pp. 23-90.
8. Jones J. Ch. Design Methods: seeds of human futures (2nd edition) / J. Ch. Jones. – London: John Wiley & Sons Ltd., 1992. – 407 p.
9. Kilpatrick W. H. The Project Method: The Use Of The Purposeful Act In The Educative Process / W. H. Kilpatrick // Teachers College Record. – 1918. – №. 19. – Pp. 319-334.
10. Knoll M. The Project Method: Its Origin and International Development / M. Knoll // Progressive Education Across the Continents. A Handbook, ed. H. Röhrs and V. Lenhart. – New York: Lang, 1995. – Pp. 307-318. – Retrieved from www.mi-knoll.de/145401.html.
11. Rainhard D. Deutsch als Fremdsprache – Projekte im Internet / D. Reinhard. – Stuttgart: Klett, 2000.
12. Єрмаков І. Г. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності учнів / І. Г. Єрмаков, С. М. Шевцова // Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник / За ред. С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. – К.: Департамент, 2008. – 520 с.
13. Жилиєва Ю. Особливості застосування методу проектів у професійно-педагогічній підготовці вчителів іноземних мов / Ю. Жилиєва // Проблеми підготовки сучасного вчителя: Зб. наук. праць. – 2011. – № 3. – С. 35-42.
14. Карбованець О. Метод проектів – сучасна педагогічна технологія навчання освітніх закладів різних рівнів / О. Карбованець, Н. Куруц, Н. Голуб, А. Майорош // Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота. – 2008. – Вип. 15. – С. 80-82.
15. Палаева Л. И. Метод проектов в обучении английскому языку учащихся среднего этапа обучения общеобразовательной школы: автореф. дисс.... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык)» / Л. И. Палаева. – М., 2005. – 24 с.
16. Демчук О. О. Проектний метод навчання майбутніх практичних психологів / О. О. Демчук // Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Сер.: Психологія і педагогіка. – 2013. – № 22. – С. 32-35.

Іващенко Ю.В.

студентка,

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Головна мета навчання іноземної мови (ІМ) у початковій школі – формування у учнів комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів, і яка в початковій школі має досягти рівня А1 згідно зі шкалою Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти [1; 4]. Поняття *комунікативної компетентності* було введено Д. Хаймсом, який визначив її як притаманні людині знання і вміння успішного та ефективного спілкування [7].

Під *«мовною граматичною компетентністю»* розуміють здатність розуміти й виражати смисл мовлення та породжувати і розпізнавати фрази, побудовані за певними принципами [1, с. 112-113]; знання граматичних одиниць, а також засобів вираження граматичних категорій, навички адекватно використовувати граматичні

явища (ГЯ) у мовленнєвій діяльності у різноманітних ситуаціях для вирішення комунікативних завдань [2, с. 9].

У нашому дослідженні *граматична компетентність* розглядається як здатність молодшого школяра до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань і розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка ґрунтується на складній і динамічній взаємодії відповідних знань, навичок та граматичної усвідомленості. Основними компонентами мовної граматичної компетентності виступають, таким чином, граматичні знання, граматичні навички і граматична усвідомленість (здатність учнів початкової школи реєструвати й розпізнавати ГЯ в усному і писемному мовленні, їхні особливості та закономірності їх утворення і функціонування). Отже, метою формування іншомовної граматичної компетентності в учнів початкової школи є оволодіння *граматичними знаннями* (значення і форми), *граматичними рецептивними та репродуктивними навичками* мовлення, а також *граматичною усвідомленістю* [3].

З метою ефективного формування граматичних навичок мовлення, як зазначає Н. К. Склярєнко, варто дотримуватися певних науково обґрунтованих принципів [6, с. 16-30].

Одним з найважливіших принципів навчання ГЯ є принцип диференційованого підходу щодо навчання граматичного матеріалу, який передбачає спеціально відібраний шкільний граматичний мінімум, що складається з активного і пасивного граматичного мінімуму. Для вираження власних думок ІМ учень має використовувати лише ті ГЯ, що входять до активного граматичного мінімуму. Щоб сприймати і розуміти думки інших людей, необхідно володіти усім шкільним граматичним мінімумом – активним і пасивним. До пасивного граматичного мінімуму входять такі ГЯ, якими учні не користуються, коли висловлюють свої думки, але які потрібні для сприймання і розуміння мовлення. Диференційований підхід передбачає також урахування форми мовлення: усної чи писемної, для якої призначено той чи інший граматичний матеріал.

Іншим важливим принципом навчання граматичного матеріалу є принцип ситуативності, згідно з яким кожне ГЯ потрібно подавати в ситуаціях мовлення. З цією метою можна використовувати реальні та уявні ситуації, створені різними засобами – за допомогою вербального опису, ілюстративного, предметного або дійового унаочнення. Ситуації, в яких демонструється нове ГЯ, дістали назву ілюстративних.

Ситуації використовуються не лише для ознайомлення учнів з новим ГЯ, а й у процесі його засвоєння. Ситуація для учнів є стимулом до вживання ГЯ. Ю. І. Пассов розрізняє ситуації двох типів: для формування навичок і для розвитку вмінь [5, с. 29]. Ситуації першого типу дещо обмежені, оскільки в певних ситуативних умовах учень оволодіває лише окремою мовленнєвою дією. Його висловлювання зумовлюється не тільки ситуацією, а й інструкцією вчителя.

На завершальному етапі формування граматична навичка розвивається паралельно з умінням. Щоб стимулювати вживання учнями ГЯ, що вивчаються, можна застосовувати й ситуації другого типу. Велику роль у створенні цих ситуацій відіграють уявлення та елементи театралізації.

У навчанні ГЯ слід враховувати також принцип функціональності, оскільки будь-яка мовна форма, будь-яке ГЯ, як і мовленнєва одиниця, у процесі комунікації, виконує певні функції. Функція мовленнєвої одиниці – це той комунікативний намір, який мовець реалізує за її допомогою. Функціональність є істотною характерною рисою будь-якої мовленнєвої одиниці, тобто будь-якої мовної форми, що використовується у спілкуванні [5, с. 97]. За кожним ГЯ закріплюються певні функції. Так, структура *There is... on the...* виражає наявність або відсутність певного предмета у певному місці; структури *Present Progressive* служать для вираження

тривалої дії, що відбувається в момент мовлення (1), в певний період теперішнього часу (2) або яка відбудеться у найближчому майбутньому (3). На одному уроці доцільно опрацювати одну функцію ГЯ.

Отже, кожне ГЯ має функціональну і формальну сторони, які мають бути засвоєні молодшими школярами. Принцип функціональності означає, що слід відштовхуватися саме від функції ГЯ в мовленні, від його змісту, а форма засвоюється у нерозривній єдності з функцією. Тому у процесі формування іншомовної граматичної компетентності слід звертати увагу учнів, насамперед, на значення ГЯ, а потім – на його форму.

Одним з провідних принципів навчання ІМ є принцип комунікативності, що означає організацію процесу навчання іноземного мовлення як моделі процесу реальної комунікації [5]. Комунікативність передбачає, що шлях до практичної мети навчання лежить через практичне використання мови; вправи мають наближатися до природного мовлення, а вчитель і учень повинні стати мовленнєвими партнерами.

Принцип комунікативності тісно пов'язаний з принципами ситуативності та функціональності, про які йшлося вище, і впливає як на весь процес навчання ІМ в цілому, так і на організацію презентації нового мовного матеріалу, вправління і контролю його засвоєння. Комунікативність повинна охоплювати всі ланки уроку ІМ, в тому числі і формування граматичних навичок.

Крім того, формування граматичної компетентності в учнів не можна здійснювати, не беручи до уваги загальнодидактичний принцип свідомості. Свідомий підхід до навчання ГЯ передбачає усвідомлення учнями дій з новим ГЯ, його функціональних і формальних особливостей у процесі формування навички. Усвідомлення стане можливим лише тоді, коли молодші школярі будуть до цього готові за своїми психофізіологічними характеристиками [3, с. 28-41].

Не менш важливим у навчанні граматичного матеріалу є структурний принцип. Структура – це абстрактна схема, що відображає певні зв'язки між одиницями мовлення. Структуру будь-якої одиниці мовлення можна описати по-різному:

- за допомогою вербальних правил (описових і правил-інструкцій);
- шляхом використання правила + модель;
- за допомогою моделей і схем;
- лексичним способом;
- шляхом використання зразків мовлення.

Таким чином, усі зазначені принципи взаємопов'язані й утворюють єдину систему для досягнення поставлених цілей навчання, а саме формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності.

Отже, граматична компетентність включає володіння граматичними знаннями, граматичними навичками аудіювання, говоріння, читання і письма, а також здатність виконувати мовленнєву діяльність з точки зору розуміння ГЯ та їх вживання у мовленні. Формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи здійснюється шляхом сприймання зразка мовлення у комунікативних ситуаціях, а іншомовна граматична компетентність формується за рахунок багаторазового їх вживання у мовленні, до того ж з дотриманням таких принципів, як принципу диференційованого підходу, ситуативності, функціональності, комунікативності, свідомості, а також структурного принципу.

Список використаних джерел:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Лопарёва Т.А. Обучение грамматической стороне речи немецкого языка как второго иностранного в условиях субординативной триглоссии (специальный вуз): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Т.А. Лопарёва. – Ярославль, 2006. – 24 с.

3. Мірошник І.В. Методика формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Наук. кер. канд. пед. наук, доц. М.Л. Писанко / Мірошник Ірина Василівна. – К., 2013. – 439 с.
4. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/inozemna-mova-poyasnyvalna-znz-szsz-1-4-klas-belyaeva-xarchenko-finalna-zv.pdf>.
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е.И. Пассов. – М.: Русский язык, 1989. – 276 с.
6. Скляренко Н.К. Навчання граматичних структур англійської мови в школі / Н.К. Скляренко. – К.: Рад. школа, 1982. – 104 с.
7. Hymes D. On Communicative Competence / D. Hymes // C.J. Brumfit and K. Johnson (eds.) The Communicative Approach to Language Teaching. – London, 1989. – P. 5-27.

Мариківська Г.А.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

ФОРМУВАННЯ БАГАТСТВА МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХНЬОЇ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті України, ставлять нові завдання щодо реформування всієї системи освіти, висувають нові вимоги до підвищення рівня підготовки студентів, зокрема іноземних.

Ми виходимо з того, що у формуванні й творчому розвитку студентів як майбутніх компетентних фахівців велике значення має мовленнєва підготовка. Необхідність їх цілеспрямованої мовленнєвої підготовки обумовлена тим, що більшість фахівців обіймають посади, для яких велике значення має уміння спілкуватись, тобто уміння орієнтуватись у різноманітних комунікативних ситуаціях, знаходити потрібні засоби, способи і прийоми спілкування залежно від мети спілкування, налагоджувати продуктивні взаємини з партнерами. Цілком зрозуміло, що все це неможливо без оволодіння мовленнєвими вміннями й навичками, комунікативно виправданого користування мовними засобами під час здійснення різних видів мовленнєвої діяльності. Ось чому проблема формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців є актуальною.

У науковій літературі підкреслюють, що мовленнєва культура як унікальний особистісний феномен характеризується низкою специфічних ознак. Проте погляди вчених щодо визначення цих ознак мають певні відмінності.

Так, Є. Адамов підкреслює, що культура мовлення передбачає не тільки дотримання людиною вимог щодо її словникового запасу, правил стилістики, граматики й орфоєпії, а й прояв таких ознак мовлення, як грамотність, змістовність, виразність, точність, зрозумілість, переконливість [1].

О. Бахмутова вважає, що культура мовлення проявляється передусім у вміннях особистості передавати думки «правильно, точно й виразно» [2, с. 3]; М. Пентилюк стверджує, що саме досконале володіння мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності визначає культуру мовлення людини [11; 12]. За словами І. Федосова, мовленнєва культура проявляється в дотриманні суб'єктом в комунікації граматичних і орфоєпічних правил, повному використанні лексичного багатства мови, демонстрації таких властивостей мовлення, як різноманітність, точність, логічність побудови змісту, виразність і образність. Крім того, автор відзначає, що